

การเปลี่ยนแปลงของภาษาถิ่นไทยในยุคโลกาภิวัตน์: บริบทภาษาภูไท Thai Dialect Change and Globalization: Phu Thai Dialect Context

บวรภูเบศวร์ ภูพาดนา¹, ศักดิ์ชัย โพธิ์สัย²

^{1,2}คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Bovornphubes Phupadna¹, Sakchai Posai^{2*}

^{1,2}Faculty of Humanities, Mahachulalongkomrajavidyalaya University, Thailand

✉ : *Niraj_rs@outlook.com

(*Author Corresponding Email)

Received: 26 August 2025; Revised: 20 September 2025; Accepted: 20 September 2025

© The Author(s) 2026

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษาการเปลี่ยนแปลงของภาษาถิ่นไทยในยุคโลกาภิวัตน์ โดยใช้กรณีศึกษาภาษาภูไทในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ซึ่งถือเป็นภาษาถิ่นที่สะท้อนอัตลักษณ์ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดมายาวนาน ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ การใช้ภาษาไทยมาตรฐานและภาษาสากลที่แพร่หลายในระบบการศึกษาและสื่อสารมวลชน ส่งผลให้ภาษาภูไทเกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในระดับเสียง คำศัพท์ และไวยากรณ์ โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนที่ละทิ้งการใช้ภาษาดั้งเดิมและหันไปใช้ภาษาที่มีสถานะสูงกว่า การศึกษาพบว่าปรากฏการณ์ดังกล่าวสะท้อนกระบวนการกลืนทางภาษา (language shift) และภาวะภาษากำลังสูญ (endangered language) ซึ่งนำไปสู่การลดบทบาทของภาษาถิ่นในฐานะเครื่องมือถ่ายทอดวัฒนธรรม บทความยังนำเสนอแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟู เช่น การบูรณาการภาษาภูไทในหลักสูตรท้องถิ่น การสร้างสื่อออนไลน์ และการจัดกิจกรรมชุมชน เพื่อธำรงความหลากหลายทางภาษาและสร้างความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ไทยในยุคสมัยใหม่

คำสำคัญ: ภาษาภูไท, ภาษาถิ่น, โลกาภิวัตน์, การกลืนทางภาษา, การอนุรักษ์ภาษา

Abstract

This article examines the transformation of Thai dialects in the era of globalization, focusing on the Phu Thai dialect in Northeastern Thailand. The Phu Thai language, a vital repository of cultural identity and indigenous knowledge, has undergone significant changes under the influence of Standard Thai and global languages, particularly through education systems and mass media. The study reveals that Phu Thai has experienced phonological, lexical, and syntactic shifts, with younger generations abandoning traditional forms in favor of socially dominant languages. These changes highlight processes of language shift and endangerment, which reduce

the dialect's role as a medium for cultural transmission. The article also explores revitalization strategies, including integrating Phu Thai into local curricula, promoting creative use in online media, and organizing community-based activities. Such measures are essential for preserving linguistic diversity and strengthening ethnic identity in contemporary Thai society.

Keywords: Phu Thai language, dialect, globalization, language shift, language revitalization

1. บทนำ

ภาษาถิ่นไทยถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีบทบาทสำคัญในการสะท้อนอัตลักษณ์ของแต่ละภูมิภาคทั่วประเทศ ทั้งในด้านระบบเสียง คำศัพท์ ไวยากรณ์ และวิธีการใช้ภาษาที่สอดคล้องกับบริบทชีวิตของชุมชน หนึ่งในภาษาถิ่นที่มีความโดดเด่นและมีเอกลักษณ์เฉพาะ คือ “ภาษาภูไท” ซึ่งเป็นภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ภูไทที่กระจายตัวอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย เช่น จังหวัดสกลนคร มุกดาหาร กาฬสินธุ์ และอุดรธานี ภาษาภูไทไม่เพียงแต่เป็นเครื่องมือในการสื่อสาร แต่ยังเป็นคลังแห่งภูมิปัญญา ความเชื่อ และวัฒนธรรมที่สืบทอดผ่านชั่วอายุคน อย่างไรก็ตาม ในยุคโลกาภิวัตน์ที่ภาษาไทยมาตรฐานและภาษาสากลเข้ามามีบทบาทครอบงำทั้งในระบบการศึกษา สื่อสารมวลชน และการใช้ชีวิตในเมือง ภาษาภูไทเริ่มเผชิญกับภาวะเสื่อมถอย โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนที่มีแนวโน้มละทิ้งการใช้ภาษาท้องถิ่น และเปลี่ยนมาใช้รูปแบบภาษาที่มีสถานะสูงกว่าแทน ปรากฏการณ์นี้สะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างภาษาศาสตร์ ตลอดจนแรงกดดันทางสังคมและวัฒนธรรมที่กำลังกระทบต่อการคงอยู่ของภาษาภูไท

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงของภาษาถิ่นไทยในยุคโลกาภิวัตน์ ผ่านกรณีศึกษาภาษาภูไท โดยเน้นวิเคราะห์ในสามมิติหลัก ได้แก่ มิติทางภาษาศาสตร์ (phonology, lexicon, syntax) มิติทางสังคมภาษาศาสตร์ และมิติทางวัฒนธรรม โดยมุ่งหวังให้เกิดความเข้าใจต่อกระบวนการเปลี่ยนแปลงของภาษาในฐานะตัวแทนอัตลักษณ์ และนำไปสู่การออกแบบแนวทางการอนุรักษ์ภาษาถิ่นอย่างยั่งยืนในบริบทไทยร่วมสมัย

ความหมายของภาษาถิ่น

ภาษาถิ่น หมายถึง ระบบภาษาที่ใช้ในการสื่อสารภายในกลุ่มประชากรซึ่งอาศัยอยู่ในพื้นที่เฉพาะแห่งหนึ่ง โดยมักมีความแตกต่างจากภาษากลาง ทั้งด้านสำเนียง คำศัพท์ และรูปแบบทางไวยากรณ์ ภาษาถิ่นจึงสะท้อนถึงเอกลักษณ์และรากเหง้าทางวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่นอย่างชัดเจน การแบ่งแยกภาษาถิ่นมักพิจารณาจากลักษณะทางสังคมและภูมิศาสตร์ โดยแสดงถึงวิถีชีวิต ความคิด และการปฏิสัมพันธ์ของผู้คนในแต่ละภูมิภาค

สาเหตุสำคัญที่นำไปสู่การเกิดภาษาถิ่น มีได้หลากหลายปัจจัย โดยเรื่องเดช ปันเขื่อนขัตต์ (2525) ได้สรุปชี้ให้เห็นว่า มีองค์ประกอบหลัก 3 ประการ ได้แก่ (1) ปัจจัยด้านภูมิประเทศและการเดินทางระหว่างถิ่นฐาน ซึ่งเอื้อต่อการถ่ายทอดภาษาเฉพาะกลุ่มภายในพื้นที่เดียวกัน (2) การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจและเทคโนโลยี ที่ก่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนคำศัพท์หรือรูปแบบภาษาตามบริบทของยุคสมัย และ (3) การได้รับอิทธิพลจากภาษา

ใกล้เคียง เช่น ภาษาในกลุ่มชนที่มีจำนวนประชากรมากกว่า ซึ่งอาจทำให้เกิดการยืมคำหรือเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของภาษาเดิม

แม้ว่าภาษาถิ่นจะใช้สำหรับการสื่อสารเฉพาะกลุ่มเป็นหลัก แต่ก็มีความสำคัญทางวัฒนธรรมอย่างลึกซึ้ง ภาษาถิ่นไม่เพียงแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนเท่านั้น แต่ยังสะท้อนถึงมิติทางสังคม เช่น ความรักในถิ่นฐาน ความภาคภูมิใจในรากเหง้า และการเชื่อมโยงกับประเพณี ความเชื่อ และภูมิปัญญาท้องถิ่น ตัวอย่างเช่น การเล่านิทานพื้นบ้าน เพลงกล่อมเด็ก หรือคำอุทานที่ใช้เฉพาะกลุ่ม ล้วนเป็นเครื่องมือทางวัฒนธรรมที่แสดงถึงอัตลักษณ์เฉพาะของชุมชนนั้น ๆ

ฉันทส ทองช่วย (2534) ให้ความเห็นว่า ภาษาถิ่นคือภาษาประจำกลุ่มชาติพันธุ์ที่ใช้สื่อสารกันในชีวิตประจำวันของผู้คนในถิ่นฐานเดิม โดยมีบทบาทเป็นทั้งสื่อกลางในการดำรงชีวิต และเป็นคลังสะสมทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นนั้น ๆ ภาษาถิ่นจึงไม่ใช่เพียงเครื่องมือสื่อสาร แต่ยังทำหน้าที่เป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรม ที่ช่วยธำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์และความหลากหลายทางวัฒนธรรมในระดับชาติ การรักษาและส่งเสริมภาษาถิ่น จึงถือเป็นภารกิจสำคัญในการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมให้คงอยู่ในสังคมร่วมสมัย

ดังนั้นผู้เขียนสรุป ภาษาถิ่นหมายความว่า ภาษาที่สะท้อนอัตลักษณ์ท้องถิ่น ถ่ายทอดวิถีชีวิต วัฒนธรรม และภูมิปัญญาของชุมชนอย่างมีชีวิตชีวา จึงนิยมนำมาใช้ในงานวรรณกรรมเพื่อเพิ่มสีสันและความสมจริงให้กับตัวละครและเรื่องราว ขณะที่ในมุมมองของนักภาษาศาสตร์ ภาษาถิ่นถือเป็นรูปแบบหนึ่งของภาษาที่มีระบบเสียง คำศัพท์ และไวยากรณ์เฉพาะซึ่งพัฒนาขึ้นตามบริบททางภูมิศาสตร์ สังคม และประวัติศาสตร์ การศึกษาภาษาถิ่นจึงมีความสำคัญทั้งในด้านการอนุรักษ์ภาษาและความเข้าใจในพัฒนาการของภาษาหลักในแต่ละภูมิภาค

2. สถานการณ์ภาษาศาสตร์ของภาษาถิ่นในประเทศไทย

มิติทางภาษาศาสตร์ของภาษาถิ่นในประเทศไทยปัจจุบัน สามารถวิเคราะห์ได้ในหลากหลายแง่มุมทั้งทางทฤษฎีภาษาศาสตร์และบริบททางสังคมพหุวัฒนธรรมอย่างประเทศไทย ภาษาถิ่นถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการสะท้อนอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและความหลากหลายทางชาติพันธุ์ของประชาชนในแต่ละภูมิภาค ภาษาถิ่นไม่เพียงแต่เป็นเครื่องมือในการสื่อสารภายในกลุ่มเท่านั้น แต่ยังเป็นคลังข้อมูลทางวัฒนธรรม ความเชื่อ และโลกทัศน์ที่ตกทอดผ่านชั่วรุ่น ภาษาศาสตร์ในฐานะศาสตร์ที่ศึกษาภาษาอย่างเป็นระบบ จึงสามารถนำมาใช้ในการวิเคราะห์ภาษาถิ่นได้อย่างลึกซึ้ง ทั้งในระดับเสียง (phonology) โครงสร้างคำ (morphology) วากยสัมพันธ์ (syntax) ความหมาย (semantics) และการใช้ภาษาในบริบทจริง (pragmatics) ซึ่งช่วยอธิบายถึงลักษณะเฉพาะของภาษาถิ่นแต่ละภาค และเปรียบเทียบกับภาษาไทยกลางหรือภาษามาตรฐาน

ในปัจจุบัน ภาษาถิ่นในประเทศไทยกำลังเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงอย่างมากจากกระแสโลกาภิวัตน์และการใช้นโยบายภาษามาตรฐานในระบบการศึกษา ส่งผลให้การใช้ภาษาถิ่นในชีวิตประจำวันลดลง โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนและพื้นที่เมือง อย่างไรก็ตาม ภาษาถิ่นยังคงมีบทบาทสำคัญในชุมชนท้องถิ่น และมีความพยายามใน

การอนุรักษ์และฟื้นฟูผ่านการศึกษาด้านภาษาศาสตร์ สื่อท้องถิ่น และเทคโนโลยีสารสนเทศ บทความนี้จึงมีจุดมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์มิติทางภาษาศาสตร์ของภาษาถิ่นในประเทศไทยในปัจจุบัน ทั้งในเชิงทฤษฎีและบริบททางสังคมวัฒนธรรม เพื่อนำไปสู่ความเข้าใจที่ลึกซึ้งและเป็นประโยชน์ต่อการอนุรักษ์ภาษาและวัฒนธรรมไทยในระยะยาว

สถานการณ์ด้านภาษาศาสตร์ของภาษาถิ่นในประเทศไทยปัจจุบัน สามารถวิเคราะห์ได้ในหลากหลายแง่มุมทั้งทางทฤษฎีภาษาศาสตร์และบริบททางสังคมวัฒนธรรม ผู้เขียนจึงขอเสนอมุมมอง ยกตัวอย่างและการวิเคราะห์ในประเด็นต่างๆ แยกส่วนดังนี้

มิติทางโครงสร้างภาษา (Linguistic Structure)

เสียง (Phonology)

ภาษาถิ่นมีระบบเสียงเฉพาะตัว เช่น ภาษาถิ่นอีสานมีวรรณยุกต์ต่างจากภาษากลาง การแปรเสียง (sound variation) ระบบเสียงเฉพาะตัวในภาษาถิ่น ของไทย โดยเฉพาะในแง่ของ การแปรเสียง (sound variation) ที่พบได้ชัดเจนเมื่อเปรียบเทียบกับภาษาไทยกลาง:

ตัวอย่าง การแปรเสียงในภาษาถิ่น (Sound Variation Examples):

1.1.1 คำว่า "น้ำ"

- ❖ ภาษากลาง: น้ำ /nǎ:m/
- ❖ ภาษาถิ่นเหนือ (ล้านนา): ฮ้ำ /hǎ:m/
- ❖ เปลี่ยนเสียงพยัญชนะต้นจาก /n/ เป็น /h/ และมีการเปลี่ยนวรรณยุกต์

1.1.2 คำว่า "หนาว"

- ❖ ภาษากลาง: หนาว /nǎ:w/
- ❖ ภาษาถิ่นอีสาน: ซ้าว /sǎ:w/
- ❖ มีการเปลี่ยนพยัญชนะต้นจาก /n/ → /s/ และเปลี่ยนเสียงสระบางส่วน

1.1.3 คำว่า "พูด"

- ❖ ภาษากลาง: พูด /pʰù:t/
- ❖ ภาษาถิ่นใต้: เว้า /wǎo/ (ในอีสาน) หรือ พู้ด /pʰút/ (บางสำเนียงใต้)
- ❖ ในอีสานใช้คำต่างโดยสิ้นเชิง (lexical substitution) แต่ภาคใต้บางพื้นที่ออกเสียงต่าง

คำศัพท์ (Lexicon)

คำศัพท์หรือหน่วยคำ (lexicon) เป็นองค์ประกอบพื้นฐานของภาษาที่สะท้อนความคิด ความเชื่อ และวัฒนธรรมของผู้ใช้ภาษาอย่างลึกซึ้ง ในบริบทของประเทศไทยซึ่งเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมและพหุภาษา คำเฉพาะถิ่นจึงมีบทบาทสำคัญในการสื่อสารและการแสดงอัตลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่น ภาษาถิ่นในแต่ละภูมิภาค เช่น

ภาคเหนือ ภาคอีสาน ภาคกลาง และภาคใต้ ล้วนมีคลังคำศัพท์ที่เฉพาะตัว ซึ่งไม่เพียงแต่แตกต่างกันในเชิงรูปแบบเสียงหรือโครงสร้างคำเท่านั้น แต่ยังรวมถึงความหมายเชิงนัย (semantic variation) ที่แฝงบริบททางวัฒนธรรมไว้อย่างเด่นชัด

การศึกษาคำเฉพาะถิ่นที่มีความหมายต่างกันในแต่ละภาคจึงมีคุณค่าอย่างยิ่งในทางภาษาศาสตร์ โดยเฉพาะในสาขาภาษาศาสตร์เชิงเปรียบเทียบ (comparative linguistics) และสังคมภาษาศาสตร์ (sociolinguistics) เพราะช่วยอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างภาษาและสังคม การเปลี่ยนแปลงของภาษา ตลอดจนบทบาทของภาษาในการสร้างและรักษาอัตลักษณ์ของชุมชนในแต่ละพื้นที่ นอกจากนี้ การทำความเข้าใจความหลากหลายทางศัพท์ยังส่งเสริมความเข้าใจข้ามวัฒนธรรม และมีส่วนช่วยในการอนุรักษ์ภาษาถิ่นที่กำลังเสื่อมถอยในยุคโลกาภิวัตน์อีกด้วย

คำศัพท์เฉพาะถิ่น (Lexical Items) และความหมายที่แตกต่างกันใน 4 ภาคของประเทศไทย มีลักษณะเฉพาะดังตัวอย่างต่อไปนี้

1. ภาคกลาง

- ❖ คำว่า: *หฺรา*
- ❖ ความหมาย: จริงหรือ, เทรอ
- ❖ ภาษาถิ่นอื่น: ไม่มีใช้ในภาคเหนือหรืออีสานในรูปแบบเดียวกัน
- ❖ ตัวอย่างประโยค: “วันนี้เธอไปกับเขาใช่ไหม...หฺรา?”

ทางวิชาการ: แม้ภาคกลางจะถือเป็นฐานของภาษาไทยมาตรฐาน แต่ก็มีศัพท์เฉพาะวัยรุ่นหรือภาษาพูดที่ต่างจากถิ่นอื่น อ้างอิง สุกัญญา สุจฉายา (2561)

2. ภาคเหนือ

- ❖ คำว่า: *หฺยั้ง*
- ❖ ความหมาย: อะไร
- ❖ ภาษาไทยกลาง: อะไร
- ❖ ตัวอย่างประโยค: “จะไปไหนหฺยั้ง?” = จะไปไหน?

ทางวิชาการ: คำว่า “หฺยั้ง” สะท้อนลักษณะของภาษาถิ่นล้านนา ซึ่งมีการคงรูปคำจากภาษาไทยโบราณไว้บางส่วน อ้างอิง ภัทรราวดี มีสุวรรณ (2559)

3. ภาคอีสาน

- ❖ คำว่า: *หฺั่ว*
- ❖ ความหมาย: แ่, ไม่ดี, โง่
- ❖ ภาษาไทยกลาง: แ่ หรือ โง่
- ❖ ตัวอย่างประโยค: “เฮ็ดงานหฺั่วแท้” = ทำงานแ่่มาก

ทางวิชาการ: เป็นคำที่มีนัยยะทางลบอย่างชัดเจน และใช้ทั่วไปในภาษากลุ่มลาว-อีสาน อ้างอิง อังอิง อังรังค์ ทัศนัญชลี (2546)

4. ภาคใต้

- ❖ คำว่า: เหนี่ยว
- ❖ ความหมาย: ชี้เหนี่ยว
- ❖ ภาษาไทยกลาง: ชี้เหนี่ยว, ตระหนี่
- ❖ ตัวอย่างประโยค: “ไอ้เหนี่ยวหลาย” = คนนี้ชี้เหนี่ยวมาก

ทางวิชาการ: คำว่า “เหนี่ยว” มีความหมายเชิงพฤติกรรมที่ต่างจากความหมายกายภาพในไทยกลาง อ้างอิง อารีย์ สวัสดิ์ (2552)

ไวยากรณ์ (Syntax) รูปแบบการเรียงคำในภาษากลุ่ม 4 ภาคของประเทศไทย

การเรียงคำ (word order) เป็นองค์ประกอบสำคัญของไวยากรณ์ที่ส่งผลต่อความหมายและการตีความข้อความในแต่ละภาษา แม้ว่าโดยทั่วไปภาษาไทยจะมีโครงสร้างพื้นฐานแบบ SVO (Subject-Verb-Object) เช่นเดียวกับภาษาไทยกลาง แต่ภาษากลุ่มต่าง ๆ ในประเทศไทยก็มีลักษณะเฉพาะทางวากยสัมพันธ์ที่แตกต่างกันไป โดยเฉพาะในการจัดวางส่วนประกอบของประโยค เช่น กริยา (verb) ตำแหน่งของคำวิเศษณ์ (adverb) หรือคำบอกเวลา (temporal markers) ซึ่งสะท้อนถึงอิทธิพลของบริบททางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของแต่ละภูมิภาค

◆ 1. ภาษากลุ่มภาคเหนือ (ล้านนา)

- ❖ ประโยคตัวอย่าง: *เป็นไปตลาดแล้วเจ้า*
- ❖ การวิเคราะห์: คำว่า "เป็น" (เขา) เป็นประธาน ส่วน "ไปตลาด" เป็นกริยาและกรรมเรียงแบบภาษาไทยกลาง แต่คำว่า "แล้วเจ้า" แสดงการจบประโยคและน้ำเสียงสุภาพในแบบเฉพาะถิ่น
- ❖ ลักษณะเด่น: ใช้คำลงท้ายประโยคเพื่อแสดงระดับความสุภาพ อ้างอิง: ธนพร เนาว์สุวรรณ (2556)

2. ภาษากลุ่มภาคอีสาน

- ❖ ประโยคตัวอย่าง: *ข้อยกินข้าวอยู่เด้อ*
- ❖ การวิเคราะห์: ใช้ "ข้อย" แทน "ฉัน" และกริยา "กินข้าวอยู่" แสดงการกระทำต่อเนื่อง โดยวางคำว่า "อยู่" หลังคำกริยา ซึ่งต่างจากภาษาไทยกลางที่ใช้ "กำลัง" นำหน้า
- ❖ ลักษณะเด่น: การใช้คำว่า "อยู่" หลังคำกริยาแสดง progressive aspect อ้างอิง สมเจตน์ วงศ์ปิยะ (2547)

3. ภาษากลุ่มภาคกลาง

- ❖ ประโยคตัวอย่าง: *พี่จะไปไหนเธอ*

- ❖ **การวิเคราะห์:** แม้มีโครงสร้างแบบ SVO เช่นภาษาไทยมาตรฐาน แต่คำว่า “เธอ” มีลักษณะเฉพาะในภาษาพูดของภาคกลาง และทำหน้าที่เป็นภาคแสดงการถาม
- ❖ **ลักษณะเด่น:** คำลงท้ายมีหน้าที่กำหนดโทนและชนิดของประโยค (คำถาม, คำยืนยัน) **อ้างอิง** สุรางค์ ภาคเครือ (2560)

4. ภาษาถิ่นภาคใต้

- ❖ **ประโยคตัวอย่าง:** *หลบไปไหนมาเมื่อวานนี้ล่ะ*
- ❖ **การวิเคราะห์:** คำว่า “หลบ” แทนคำว่า “กลับ” ซึ่งแสดงความแตกต่างทางศัพท์ ส่วนโครงสร้างคำถามใช้รูปแบบตรง (direct question) โดยไม่ต้องเปลี่ยนโครงสร้างประโยค
- ❖ **ลักษณะเด่น:** ภาษาถิ่นใต้ใช้โครงสร้างตรงในคำถามบ่อยครั้ง โดยไม่ต้องกลับคำกริยา-ประธาน (วิโรจน์ อรุณมานะกุล, 2555)

3. มิติทางสังคมภาษาศาสตร์ (Sociolinguistic Dimensions)

2.1 การใช้ภาษาตามบริบท (Language Use in Contexts)

ในบริบทของสังคมไทย ภาษาถิ่นยังคงมีบทบาทสำคัญในการสื่อสารภายในครอบครัวและชุมชน เช่น ภาษาอีสาน ภาษาเหนือ หรือภาคใต้ มักใช้ในการพูดคุยในชีวิตประจำวัน แสดงถึงความใกล้ชิดและความไม่เป็นทางการ อย่างไรก็ตาม ในสถานการณ์ทางการ เช่น โรงเรียน สถานที่ราชการ หรือองค์กรธุรกิจ กลับนิยมใช้ภาษาไทยกลางมากกว่า ส่งผลให้ผู้เรียน โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนในระบบการศึกษา หลีกเลี่ยงการใช้ภาษาถิ่น เพราะไม่ต้องการให้ถูกมองว่าล้าสมัยหรือไม่เป็นมาตรฐาน (Holmes, 2013) ปรากฏการณ์นี้นำไปสู่ "ภาวะถดถอยของภาษาถิ่น" (language shift) โดยเฉพาะเมื่อภาษาถิ่นไม่มีโอกาสถูกใช้อย่างต่อเนื่องในบริบทที่หลากหลาย ยิ่งส่งผลให้ภาษาถิ่นเสี่ยงต่อการสูญหายในระยะยาว จากปรากฏการณ์มิติทางสังคมภาษาศาสตร์ (Sociolinguistic Dimensions) ในส่วนที่เกี่ยวกับการใช้ภาษาตามบริบท ผู้เขียนได้เสนอมุมมองในประเด็นส่วนส่งเสริมและสนับสนุนเพื่อให้มีการคงไว้ซึ่งภาษาในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ 1) **นโยบายสองภาษา (Bilingual Policy):** ควรส่งเสริมให้โรงเรียนใช้ภาษาถิ่นควบคู่กับภาษาไทยกลางในชั้นเรียน โดยเฉพาะในวิชาสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อสร้างความคุ้นเคย และ 2) **สนับสนุนสื่อท้องถิ่น:** ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องควรมีการผลิตรายการวิทยุ โทรทัศน์ หรือคอนเทนต์ออนไลน์ที่ใช้ภาษาถิ่นอย่างสร้างสรรค์ เพื่อกระตุ้นให้เยาวชนรู้สึกว่าเป็นภาษาที่มีคุณค่าและสุดท้าย 3) **ฝึกอบรมครูให้เข้าใจมิติภาษาท้องถิ่น:** ครูควรตระหนักว่าภาษาถิ่นเป็นทรัพยากรที่ควรแก่การอนุรักษ์แก่นุชนรุ่นหลังให้ตระหนักถึงภูมิหลังและความเป็นมาของตนเอง ไม่ใช่อุปสรรคต่อการเรียนรู้

2.2 อัตลักษณ์และความภาคภูมิใจในภาษา (Linguistic Identity and Pride)

ภาษาถิ่นมิใช่เพียงเครื่องมือสื่อสารเท่านั้น แต่ยังเป็นสัญลักษณ์ของอัตลักษณ์ (identity) และความภาคภูมิใจของผู้พูด เช่น สำเนียงใต้ที่หนักแน่น หรือคำศัพท์เฉพาะถิ่นที่สะท้อนโลกทัศน์ท้องถิ่น เป็นสิ่งที่เชื่อมโยง

ผู้คนที่เข้ากรุงเทพฯ และวัฒนธรรมของตน (Fishman, 1991) แต่ในกระแสโลกาภิวัตน์และการสื่อสารข้ามภูมิภาค การใช้ภาษากลางมากเกินไปอาจทำให้เด็กและเยาวชนรู้สึกที่ ภาษาดั้งเดิมของตนไม่มีคุณค่า หรือเป็นเพียงภาษาของผู้สูงวัย ส่งผลให้เกิดการ “ละทิ้งอัตลักษณ์ทางภาษา”

2.2.1. จัดกิจกรรมฟื้นฟูภาษาดั้งเดิมอย่างต่อเนื่อง: เช่น วันภาษาแม่โลก (International Mother Language Day) โดยให้เยาวชนร่วมประกวดการเล่านิทาน พุทธสุนทรพจน์ หรือแสดงละครภาษาดั้งเดิม การพูดภาษาดั้งเดิมเป็นการแสดงอัตลักษณ์ เช่น คนใต้มีสำเนียงที่แสดงถึงถิ่นฐาน การรณรงค์ฟื้นฟูภาษาดั้งเดิม เช่น เทศกาล “วันภาษาแม่” การบูรณาการภาษาดั้งเดิมในหลักสูตรการศึกษา: เปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนรู้ความหมายและที่มาของคำท้องถิ่นในเชิงภาษาศาสตร์และวัฒนธรรม

2.2.2 การสร้างสื่อเชิงบวกเกี่ยวกับภาษาดั้งเดิม: สนับสนุนผู้ผลิตเนื้อหาท้องถิ่นใน YouTube หรือ TikTok ที่ใช้ภาษาดั้งเดิมอย่างสร้างสรรค์ เพื่อเพิ่มความนิยมและสร้างแรงบันดาลใจให้คนรุ่นใหม่เห็นคุณค่าในภาษาของตน

4. มิติการเปลี่ยนแปลงและการเสื่อมถอยของภาษาดั้งเดิมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย

ภาษาดั้งเดิมเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของอัตลักษณ์วัฒนธรรมท้องถิ่น โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ เช่น ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ซึ่งเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของกลุ่มชาติพันธุ์ภูไท (Phu Thai) ที่มีภาษาของตนเองสืบทอดมาจากรากฐานของภาษาตระกูลไท-กะได (Tai-Kadai language family) ภาษาภูไทมีลักษณะเฉพาะทางระบบเสียง คำศัพท์ และไวยากรณ์ที่แตกต่างจากภาษาไทยกลางและภาษาไทยถิ่นอีสานโดยทั่วไป อย่างไรก็ตาม ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์และการกลมกลืนทางวัฒนธรรม ภาษาภูไทกำลังเผชิญกับภาวะการเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรงและเสี่ยงต่อการสูญหาย (endangered language) เช่นเดียวกับภาษาดั้งเดิมอื่น ๆ ทั่วโลก (UNESCO, 2003)

การเสื่อมถอยของภาษาภูไทในบริบทสังคมปัจจุบัน

ในหลายพื้นที่ของภาคอีสาน เช่น จังหวัดนครพนม สกลนคร และกาฬสินธุ์ ที่มีประชากรภูไทอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก พบว่าการใช้ภาษาภูไทในชีวิตประจำวันลดน้อยลงอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนรุ่นใหม่ที่มีแนวโน้มใช้ภาษาไทยกลางหรือภาษาไทยถิ่นอีสานเป็นหลักในการสื่อสาร ทั้งในโรงเรียน ที่ทำงาน และแม้แต่ในครอบครัว (พงษ์ศักดิ์ สุทธิพันธ์, 2562) ภาษาภูไทจึงค่อย ๆ ถูกผลักให้กลายเป็นเพียง “ภาษาของผู้สูงอายุ” ซึ่งมีการใช้จำกัดอยู่ในพิธีกรรมท้องถิ่นและการสนทนาเฉพาะกลุ่มเท่านั้น

จากการศึกษาของ Crystal (2000) และ Fishman (1991) พบว่า เมื่อภาษาใดไม่มีการถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่งผ่านบริบทในครอบครัวและชุมชน ภาษาเหล่านั้นจะอยู่ในภาวะเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ในระยะเวลาไม่กี่ชั่วคน สถานการณ์นี้สอดคล้องกับชุมชนภูไทหลายแห่งที่เยาวชนไม่สามารถสื่อสารหรือเข้าใจภาษา

ไทได้อย่างคล่องแคล่ว ส่งผลให้ภาษาไม่สามารถทำหน้าที่เป็นเครื่องมือถ่ายทอดวัฒนธรรมและภูมิปัญญาได้อย่างสมบูรณ์

การกลมกลืนทางภาษาและอัตลักษณ์ที่ถูกเจือจาง

แนวคิดเรื่องการกลมกลืนทางภาษา (language shift) ชี้ให้เห็นถึงกระบวนการที่กลุ่มผู้พูดภาษาหนึ่งค่อย ๆ เปลี่ยนไปใช้ภาษาหลักอย่างถาวร โดยที่ภาษาเดิมไม่ถูกนำกลับมาใช้อีกต่อไป (Holmes, 2013) ในกรณีของกลุ่มชาวไทย การกลมกลืนเกิดขึ้นผ่านกลไกของรัฐ เช่น การใช้ภาษาไทยกลางเป็นภาษาหลักในการศึกษาและสื่อมวลชน การไม่มีหลักสูตรการเรียนการสอนภาษาไทในระบบการศึกษา ตลอดจนทัศนคติของผู้ปกครองที่มองว่าภาษาไทไม่จำเป็นในอนาคตของลูกหลาน ทั้งหมดนี้นำไปสู่การลดทอนบทบาทของภาษาไทในฐานะภาษาท้องถิ่น

ตัวอย่างเช่น ในชุมชนชาวไทย ตำบลหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร พบว่าภาษาไทถูกจำกัดการใช้ในพิธีกรรม เช่น ฮีตสิบสอง คองสิบสี่ เท่านั้น และเมื่อไม่มีเวทีสำหรับการใช้ในชีวิตประจำวัน ความสามารถในการใช้ภาษาก็ลดน้อยลงอย่างเห็นได้ชัด (อำพร วงศ์คำจันทร์, 2563) แม้จะมีความพยายามจากผู้นำชุมชนบางกลุ่มในการจัดกิจกรรมส่งเสริมภาษาไท เช่น การสอนภาษาผ่านเพลงพื้นบ้านหรือกลอนลำภูไท แต่หากไม่มีการสนับสนุนเชิงนโยบายและการถ่ายทอดอย่างเป็นระบบก็ยากที่จะหยุดยั้งกระแสการเปลี่ยนภาษา

แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาถิ่น

การอนุรักษ์ภาษาไทและภาษาถิ่นอื่น ๆ ควรดำเนินไปในหลายระดับ ทั้งระดับชุมชน รัฐ และสถาบันการศึกษา โดยเน้นให้เกิดการใช้จริงในชีวิตประจำวันและการถ่ายทอดอย่างเป็นระบบ การส่งเสริมให้ภาษาไทมีสถานะทางสื่อ เช่น รายการวิทยุชุมชน การพัฒนาแอปพลิเคชันการเรียนรู้ หรือการบูรณาการภาษาไทในหลักสูตรท้องถิ่น ล้วนเป็นแนวทางที่ช่วยลดความเสี่ยงของการสูญหายของภาษา

ในขณะเดียวกันควรมีการจัดทำคลังข้อมูลภาษาไท ทั้งในรูปแบบเสียง คำศัพท์ และเรื่องเล่าพื้นบ้าน เพื่อเก็บรักษาภาษาสำหรับการศึกษาในอนาคต ตามแนวทางของ UNESCO (2003) ที่เน้นการสร้างฐานข้อมูลภาษากำลังสูญ และสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ภาษาอย่างยั่งยืน

ภาษาถิ่นภูไทถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการแสดงออกถึงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์และชุมชนท้องถิ่น ภาษาไท ซึ่งเป็นหนึ่งในภาษาถิ่นสำคัญของกลุ่มชาติพันธุ์ไทในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย เช่น จังหวัดสกลนคร นครพนม มุกดาหาร และกาฬสินธุ์ ถือเป็นภาษาที่มีความหลากหลายทั้งในด้านระบบเสียง คำศัพท์ และวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน อย่างไรก็ตาม ภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี และนโยบายภาษาแห่งรัฐ ภาษาไทกำลังเผชิญกับภาวะเสื่อมถอยและเสี่ยงต่อการสูญหายอย่างรวดเร็ว ในบริบทของสังคมร่วมสมัย พบว่าคนรุ่นใหม่ในชุมชนภูไทมีแนวโน้มใช้ภาษาไทยกลางหรือภาษาไทยอีสานในการสื่อสารแทนภาษาไท เนื่องจากได้รับอิทธิพลจากระบบการศึกษา สื่อกระแสหลัก และความจำเป็นในการเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจที่เน้นการสื่อสารด้วยภาษาหลัก ภาษาไทจึงกลายเป็นเพียง "ภาษาของผู้สูงอายุ" ที่ใช้เฉพาะในบางบริบท เช่น พิธีกรรมหรือการแสดงพื้นบ้าน ส่งผลให้การถ่ายทอดภาษาระหว่างรุ่นลดลง และเข้าสู่

กระบวนการ “การกลมกลืนทางภาษา” (Language Shift) ที่อาจนำไปสู่ภาวะ “ภาษากำลังสูญ” (Endangered Language)

การศึกษาชาติของการเปลี่ยนแปลงและการเสื่อมถอยของภาษาไทยจึงมีความสำคัญในฐานะที่ช่วยชี้ให้เห็นถึงปัจจัยเชิงโครงสร้างและเชิงวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อสถานะของภาษาในชุมชน การวิเคราะห์ดังกล่าวจะนำไปสู่การตระหนักรู้ถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ภาษาถิ่น และการพัฒนานโยบายทางภาษาและการศึกษาที่สนับสนุนความหลากหลายทางภาษาต่อไปอย่างยั่งยืน ผู้เขียนในฐานะที่เป็นเจ้าของภาษา พูดและสื่อสารด้วยภาษาไทยด้วยตนเองได้ ขอยกตัวอย่างสรุปในประเด็นดังต่อไปนี้พอสังเขป

ตัวอย่างการเปลี่ยนแปลงในระดับเสียง (Phonological Change) และ วรรณยุกต์ (Tonal Change) ที่เกิดขึ้นจริงใน ภาษาไทยในปัจจุบัน โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนและผู้ใช้ภาษาที่อยู่ในเขตเมืองหรือได้รับอิทธิพลจากภาษาไทยมาตรฐานได้แก่

1. การเปลี่ยนแปลงในระดับเสียง (Phonological Change)

ตัวอย่างที่ 1: การแทนเสียงพยัญชนะเฉพาะถิ่นด้วยเสียงมาตรฐาน

คำเดิมในภาษาไทย: “กะป๋น” [kapúːn] หมายถึง “ประทัด”

ปัจจุบัน: มักออกเสียงว่า “ประทัด” [pràtʰát] โดยตรงตามภาษาไทยกลาง
การเปลี่ยนแปลง: การเลิกใช้เสียงยาว “อู” และรูปแบบการเน้นเสียงเฉพาะถิ่นที่ถูกแทนด้วยเสียงมาตรฐานที่เข้าใจกันทั่วไป

ตัวอย่างที่ 2: การเปลี่ยนเสียงควบกล้ำหรือกลายเสียง

คำเดิมในภาษาไทย: “จ๊ก” [tɕák] หมายถึง “ไม่รู้”

ปัจจุบัน: เยาวชนมักใช้คำว่า “ไม่รู้” หรือ “ปู้” [bɔ̌ hùː] ที่มาจากอีสานทั่วไป
การเปลี่ยนแปลง: เสียงพยัญชนะต้น “จ” ที่ชัดในคำภาษาไทยเริ่มถูกแทนด้วยคำที่ฟังดู “กว้างขวาง” กว่าในอีสานหรือไทยกลาง

ตัวอย่างที่ 3: การยัดเสียงสระท้ายคำเพื่อล้อภาษาโซเซียล

คำเดิม: “หนาว” [nǎːw]

ปัจจุบัน: “หนาวววว” [nǎːwːː] หรือ “หนาวววว”

การเปลี่ยนแปลง: การยัดเสียงเป็นผลจากวัฒนธรรมออนไลน์ ทำให้เกิดรูปแบบการออกเสียงใหม่ที่ไม่เป็นแบบแผนในภาษาเดิม

2. การเปลี่ยนแปลงในระดับวรรณยุกต์ (Tonal Change)

ตัวอย่างที่ 1: การลดทอนวรรณยุกต์ที่เด่นชัดในภาษาไทย

คำเดิม: “แม่” ออกเสียงแบบ วรรณยุกต์สูงตก (falling tone)

ปัจจุบัน: เยาวชนบางคนออกเสียงคล้ายไทยกลางเป็น เสียงเอก หรือ เสียงกลาง

การเปลี่ยนแปลง: แสดงถึงความพยายามทำให้เสียงเข้าใกล้ “กลางทางวัฒนธรรม”

ตัวอย่างที่ 2: การหลอมรวมวรรณยุกต์จากหลายสำเนียง

ตัวอย่าง: คำว่า “ขาด” (ใช้ในความหมายว่า “พอ...แล้ว”) เดิมออกเสียงด้วย เสียงจัตวา [bà:t̃]

ปัจจุบัน: ออกเสียงเป็น [bà:t] หรือ [bà:t̃] ไม่นั่นนอนในกลุ่มวัยรุ่น

การเปลี่ยนแปลง: แสดงถึงความไม่เสถียรของวรรณยุกต์ในกลุ่มที่ใช้ภาษาถิ่นร่วมกับภาษาไทยกลางบ่อย

การเปลี่ยนแปลงระดับเสียงและวรรณยุกต์ในภาษาไทยในปัจจุบันมีลักษณะดังนี้:

ประเภทการเปลี่ยนแปลง	ลักษณะ	ปัจจัยกระตุ้น	ผลที่เกิดขึ้น
Phonological	การกลายเสียง ยืดเสียง,	สื่อดิจิทัล การศึกษา	เสียงเฉพาะถิ่นลดลง
	เปลี่ยนเสียงควบกล้ำ	การใช้ไทยกลาง	
Tonal	การปรับวรรณยุกต์	ความไม่มั่นใจ การ	ระบบวรรณยุกต์ไม่
	ใกล้เคียงไทยกลาง	สื่อสารข้ามถิ่น	เสถียร

2) การเปลี่ยนแปลงในระดับคำศัพท์ (lexical change)

การเปลี่ยนแปลงคำศัพท์ในภาษาไทยถิ่นไทยเกิดขึ้นจากการรับอิทธิพลของภาษาไทยมาตรฐานและภาษาอังกฤษ ซึ่งเป็นผลจากการบริโภคสื่อ การศึกษา และการมีปฏิสัมพันธ์กับโลกภายนอก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มเยาวชนที่มีการสื่อสารผ่านโซเชียลมีเดียเป็นหลัก คำศัพท์ภาษาถิ่นดั้งเดิมจำนวนมากถูกลดบทบาทและแทนที่ด้วยคำใหม่ที่ถูกมองว่า “เข้าใจง่าย” หรือ “ดูทันสมัย” ตัวอย่างเช่น คำว่า “แม่” (ใช้) ถูกแทนที่ด้วย “ไซ้” หรือ “โอเค” คำว่า “กินข้าว” (กินข้าว) ถูกแทนที่ด้วย “กินข้าว” ตามภาษาไทยมาตรฐาน

ภาษาไทยถิ่นเป็นภาษาถิ่นที่มีระบบคำศัพท์เฉพาะซึ่งสะท้อนถึงวิถีชีวิต ความเชื่อ และวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย คำศัพท์จำนวนมากในภาษาไทยถิ่นมีความหมายเฉพาะถิ่นที่ต่างจากภาษาไทยกลางหรืออีสานทั่วไป เช่น คำว่า “อูบ” (แปลว่า ทำอาหารประเภทแกงแห้ง), “ซาน” (แปลว่า หัวเราะเยาะ), และ “บอง” (แปลว่า น่อง) อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงของสังคมและการรับอิทธิพลจากภาษาไทยกลางในชีวิตประจำวัน ส่งผลให้ภาษาไทยถิ่นเกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับคำศัพท์อย่างเห็นได้ชัด โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนที่มีแนวโน้มเลิกใช้คำศัพท์ดั้งเดิม และหันไปใช้คำที่ยืมจากภาษาไทยกลางหรือภาษาสากลแทน (สมพร อุ๋นอ่อน, 2561)

การเปลี่ยนแปลงในระดับคำศัพท์ของภาษาไทยถิ่นสามารถจำแนกออกเป็น 3 ลักษณะหลัก ได้แก่ (1) การลดการใช้คำศัพท์เฉพาะถิ่น เช่น คำว่า “ช่วง” (สุขสบาย) ถูกแทนที่ด้วย “สบายดี”; (2) การยืมคำจากภาษาไทยกลาง เช่น คำว่า “โทรศัพท์” แทนคำเดิมว่า “เครื่องสื่อ”; และ (3) การเปลี่ยนความหมายของคำบางคำให้ใกล้เคียงกับภาษาไทยกลาง เช่น คำว่า “ม่วน” ที่ในภาษาไทยถิ่นเดิมมีความหมายถึงความสงบหรือรื่นรมย์ในระดับลึก แต่ปัจจุบัน

ถูกใช้ในความหมายกว้างขึ้นตามความนิยมของภาษาไทยถิ่นอีสาน เช่น “ม่วนหลาย” (สนุกมาก) (ศศิธร จันท์คำ, 2562) ผู้เขียนขอยกตัวอย่างคำศัพท์ ภาษาภูไทที่พูดในอำเภอดีงสามหมอ จังหวัดอุดรธานี ซึ่งสะท้อนการเปลี่ยนแปลงในระดับคำศัพท์ (lexical change) โดยเฉพาะในหมวด บ้านเรือนหรือของใช้ในบ้าน ดังนี้

คำในภาษาภูไทดั้งเดิม	ความหมาย (ไทยกลาง)	คำที่ใช้แทนในปัจจุบัน	ลักษณะการ เปลี่ยนแปลง
เก็บ	รองเท้า	อีแต่ะ/เกือบ	ยืมคำจากไทย-อีสาน ทั่วไปแทนคำภูไท
ซี้ตม	โคลน	ตม	คำเฉพาะถิ่นลดการใช้
กะเสน	เกะเซียน	กะเสียน	ยืมคำจากไทยกลาง เน้นพยางค์แรก
กินเค้า	รับประทาน	กินเช่า	ยืมคำจากไทย-อีสาน ทั่วไปแทนคำภูไท
คันไต้	บันได	กะไต้	ยืมคำจากไทย-อีสาน ทั่วไปแทนคำภูไท

การเปลี่ยนแปลงทางไวยากรณ์ (syntactic change)

โครงสร้างประโยคหรือไวยากรณ์ของภาษาถิ่นไทยมีความหลากหลายและมีรูปแบบเฉพาะ เช่น การลงท้ายประโยคด้วยคำเฉพาะ เช่น “เด้อ”, “เน้อ”, “นา” หรือการใช้คำเชื่อมเฉพาะ เช่น “แล้วกะ”, “จั่งไต่” หรือ “อิหลี” อย่างไรก็ตาม ในกลุ่มผู้ใช้ภาษาถิ่นรุ่นใหม่พบว่าการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างไวยากรณ์โดยเลียนแบบรูปแบบประโยคของภาษาไทยมาตรฐานมากขึ้น เช่น แทนที่ “สิมาเด้อ” ด้วย “จะมาแล้วนะ” หรือ “เฮ็ดอิหยังอยู่” ด้วย “กำลังทำอะไรอยู่”

ลักษณะไวยากรณ์ดั้งเดิมของภาษาภูไทในหลายพื้นที่ เช่น จังหวัดสกลนคร มุกดาหาร และนครพนม มีแนวโน้มของการใช้ประโยคที่มี “กรรม” นำหน้ากริยาในบางบริบท เช่น ประโยคว่า “ข้าว เจ้ากินแล้ว” หรือ “หนังเขาเบ็งอยู่” ซึ่งสะท้อนโครงสร้างคำที่ให้ความสำคัญกับกรรม (object prominence) มากกว่าประธาน (subject) ซึ่งแตกต่างจากภาษาไทยกลางที่มักใช้โครงสร้าง SVO (Subject – Verb – Object) เช่น “เจ้าได้กินข้าวแล้ว” หรือ “เขากำลังดูหนังอยู่” (บุญมี แก้วมณี, 2558) อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาภาคสนามในชุมชนภูไท พบว่าเยาวชนรุ่นใหม่มักหลีกเลี่ยงการใช้โครงสร้างดั้งเดิมดังกล่าว และหันไปใช้โครงสร้างที่เหมือนกับภาษาไทยกลางแทน ซึ่งแสดงถึงอิทธิพลของภาษาสถานะสูงที่กำลังกลืนโครงสร้างทางไวยากรณ์ของภาษาถิ่นดั้งเดิม

อีกด้านหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงทางไวยากรณ์ในภาษาภูไท คือการลดทอนหรือเลือนหายของคำช่วย (auxiliary particles) และคำลงท้ายที่มีบทบาททางปฏิสัมพันธ์และวัฒนธรรม เช่น คำว่า “เนาะ”, “ดอก”, “แน” ที่ใช้เพื่อแสดงอารมณ์ ความสุภาพ หรือการเน้นย้ำในประโยค เช่น “เจ้ากินข้าวแล้วเนาะ” หรือ “เขาไปดอก”

คำเหล่านี้มีหน้าที่ใกล้เคียงกับคำลงท้ายในภาษาญี่ปุ่นหรือคำเสริมในภาษาไทยอื่น ๆ แต่กลับถูกมองว่า “ไม่เป็นทางการ” หรือ “เขย” ในสายตาของเยาวชนปัจจุบัน ส่งผลให้คำเหล่านี้ค่อย ๆ หายไปจากการใช้ในชีวิตประจำวัน และถูกแทนที่ด้วยโครงสร้างที่เรียบง่ายแบบภาษาไทยกลาง (วิเชียร ดวงแก้ว, 2561)

ปรากฏการณ์นี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Hopper & Traugott (2003) ซึ่งเสนอว่า การเปลี่ยนแปลงทางไวยากรณ์เกิดจากแรงผลักดันทางการสื่อสาร การเลื่อนลงของบริบท และแรงกดดันทางสังคม โดยเฉพาะเมื่อผู้พูดต้องปรับตัวให้เข้ากับบริบทที่ใช้ภาษาส่วนกลางหรือภาษาราชการ ความเปลี่ยนแปลงทางไวยากรณ์ในภาษาไทยจึงไม่ได้เกิดขึ้นอย่างโดดเดี่ยว แต่เป็นผลจากการปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจทางภาษาและการปรับตัวของชุมชนต่อบริบทใหม่ หากไม่มีการบันทึก วิจัย และฟื้นฟูการใช้โครงสร้างภาษาดั้งเดิมผ่านสื่อการเรียนรู้ วรรณกรรมพื้นบ้าน หรือกิจกรรมในโรงเรียนท้องถิ่น การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวอาจกลายเป็นการสูญเสียทางภาษาที่ไม่อาจย้อนกลับได้

โดยสรุป การเปลี่ยนแปลงของภาษาถิ่นในทั้งสามระดับดังกล่าวเป็นกระบวนการที่มีความสัมพันธ์กับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมในยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งไม่ได้เป็นเพียงการเปลี่ยนผ่านทางภาษาเท่านั้น แต่ยังสะท้อนถึงการปรับตัวของชุมชนในสถานะที่ภาษาไทยมาตรฐานและภาษาสากลกลายเป็นกลไกหลักในการเข้าถึงโอกาสทางเศรษฐกิจ การศึกษา และสังคม การทำความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้จึงเป็นปัจจัยสำคัญในการออกแบบแนวทางการอนุรักษ์ภาษาถิ่นให้สอดคล้องกับโลกยุคใหม่

5. มิติทางสังคม: การลดลงของการใช้ภาษาถิ่นและการเปลี่ยนผ่านระหว่างรุ่น

ในสังคมยุคใหม่ การใช้ภาษาถิ่นถูกจำกัดอยู่ในบริบทเฉพาะกลุ่ม เช่น การพูดกับผู้สูงอายุหรือในงานประเพณีท้องถิ่น ในขณะที่การศึกษาและการทำงานกลับส่งเสริมการใช้ภาษาไทยมาตรฐานมากกว่า ส่งผลให้เด็กและเยาวชนจำนวนมากไม่สามารถใช้ภาษาถิ่นได้คล่อง หรือแม้กระทั่งหลีกเลี่ยงการใช้ภาษาถิ่นด้วยเหตุผลด้านภาพลักษณ์ การย้ายถิ่นฐานจากชนบทสู่เมืองและการบริโภคสื่อดิจิทัลที่ใช้ภาษาไทยมาตรฐานหรือภาษาสากลมากขึ้น เป็นอีกปัจจัยที่ทำให้ภาษาถิ่นไทยหลายกลุ่มเริ่มอยู่ในภาวะใกล้สูญพันธุ์ โดยเฉพาะในชุมชนที่ไม่มีระบบการถ่ายทอดภาษาอย่างต่อเนื่อง การลดลงของการใช้ภาษาถิ่นในกลุ่มเด็กและเยาวชนเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในหลายพื้นที่ของประเทศไทย โดยเฉพาะในภูมิภาคที่ภาษาถิ่นมีความแตกต่างอย่างชัดเจนจากภาษาไทยมาตรฐาน ปรากฏการณ์นี้เกิดจากหลายปัจจัยที่มีความเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม พฤติกรรมทางภาษา และนโยบายทางการศึกษา ซึ่งสามารถแจกแจงได้ดังนี้

ประการแรก เด็กและเยาวชนในปัจจุบันมีแนวโน้มเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้ภาษา โดยเลือกใช้ภาษาถิ่นเฉพาะในบริบทครอบครัว เช่น กับปู่ย่าตายาย ขณะที่ใช้ภาษาไทยมาตรฐานในโรงเรียนหรือในที่สาธารณะ เพื่อความเหมาะสมทางสังคมและเพื่อหลีกเลี่ยงการถูกมองว่า “ล้าสมัย” หรือ “บ้านนอก” (ปราโมทย์ เมืองนิล, 2559) ลักษณะนี้แสดงถึงการลดบทบาทของภาษาถิ่นในพื้นที่สาธารณะและการดำรงอยู่เพียงในระดับความสัมพันธ์ส่วนบุคคล

ประการที่สอง บทบาทของพ่อแม่และโรงเรียนในการถ่ายทอดภาษาถิ่นมีแนวโน้มลดลง พ่อแม่บางกลุ่มเลือกพูดภาษาไทยมาตรฐานกับลูกเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ระบบการศึกษาและโลกแห่งการแข่งขัน โดยมองว่าภาษาถิ่นไม่เอื้อต่อความก้าวหน้าในชีวิต เช่น การสอบเข้ามหาวิทยาลัยหรือสมัครงาน ขณะที่ในโรงเรียน หลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนส่วนใหญ่มุ่งเน้นภาษาไทยมาตรฐาน ส่งผลให้ภาษาถิ่นไม่มีพื้นที่ในระบบการศึกษาอย่างแท้จริง (Thompson, 2013)

ประการที่สาม ภาวะ “ภาษาใกล้สูญ” (endangered languages) เริ่มเกิดขึ้นในบางชุมชน โดยเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น ผู้ไทย กะเหรี่ยง หรือมอแกน ที่มีประชากรลดลงและไม่มีระบบการถ่ายทอดทางภาษาที่ต่อเนื่อง การใช้ภาษาถิ่นในหมู่เยาวชนลดลงจนเกิดช่องว่างของผู้ใช้ระหว่างรุ่น และไม่สามารถสื่อสารได้อย่างคล่องแคล่วเหมือนรุ่นก่อนหน้า (UNESCO, 2003)

ประการสุดท้าย การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต เช่น การย้ายถิ่นฐานจากชนบทสู่เมือง หรือจากท้องถิ่นสู่ต่างประเทศ ทำให้การใช้ภาษาถิ่นไม่สามารถดำรงอยู่ได้ในชีวิตประจำวัน เพราะบริบททางสังคมและวัฒนธรรมเปลี่ยนไป การอยู่ร่วมในสังคมพหุภาษาและพหุวัฒนธรรมส่งเสริมให้เยาวชนเลือกใช้ภาษาไทยมาตรฐานหรือภาษาสากลเพื่อให้สามารถสื่อสารได้กว้างขึ้นและสร้างอัตลักษณ์ใหม่ (Crystal, 2000)

โดยสรุป การลดลงของผู้ใช้ภาษาถิ่นในคนรุ่นใหม่เป็นผลสะท้อนของกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและนโยบายที่เน้นความเป็นหนึ่งเดียวทางภาษา การดำเนินนโยบายการศึกษาที่เอื้อต่อพหุภาษาและการฟื้นฟูภาษาถิ่นผ่านการมีส่วนร่วมของครอบครัว ชุมชน และโรงเรียน จึงเป็นแนวทางสำคัญในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางภาษาของชาติ

6. มิติทางวัฒนธรรม: การต่อรองอัตลักษณ์และการฟื้นฟูภาษาถิ่น

แม้จะมีการลดลงของผู้ใช้ภาษาถิ่น แต่ในอีกด้านหนึ่งก็มีความพยายามในการฟื้นฟูภาษาถิ่นเพื่อรักษาอัตลักษณ์วัฒนธรรมของชุมชน เช่น การจัดค่ายภาษาในโรงเรียน การผลิตสื่อวิดีโอหรือเพลงในภาษาถิ่นผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ เช่น TikTok, YouTube และ Facebook ซึ่งทำให้ภาษาถิ่นถูกนำเสนอในรูปแบบที่ร่วมสมัยและเข้าถึงกลุ่มวัยรุ่นได้มากขึ้น

ภาษาถิ่นมิได้เป็นเพียงเครื่องมือในการสื่อสาร หากแต่เป็นองค์ประกอบสำคัญของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่สะท้อนภูมิปัญญา วิถีชีวิต และความเชื่อของชุมชนท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม ในยุคโลกาภิวัตน์ที่ภาษาไทยมาตรฐานและภาษาสากลมีบทบาทครอบงำพื้นที่สื่อและการศึกษา ภาษาถิ่นกลับถูกลดทอนบทบาทและถูกมองว่าเป็นภาษาที่ล้าสมัยหรือไม่จำเป็น ส่งผลให้เกิดการต่อรองทางอัตลักษณ์ระหว่างการรักษารากเหง้ากับการเข้าสู่โลกสมัยใหม่ (Hall, 1996; Bourdieu, 1991)

ปรากฏการณ์นี้ก่อให้เกิดขบวนการฟื้นฟูภาษาถิ่นในหลายพื้นที่ โดยมีเป้าหมายเพื่อยืนยันและสร้างความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ทางภาษาและวัฒนธรรมของท้องถิ่น ซึ่งสะท้อนผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น การจัดค่าย

ภาษาในโรงเรียน การสร้างคลิปวิดีโอ TikTok หรือ YouTube ด้วยภาษาท้องถิ่น การฟื้นฟูคำศัพท์โบราณในหลักสูตรวัฒนธรรมชุมชน รวมถึงการพัฒนาแอปพลิเคชันหรือพจนานุกรมภาษาถิ่นสำหรับเยาวชน

แนวโน้มดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิด "linguistic revitalization" ซึ่งหมายถึงกระบวนการฟื้นฟูภาษาให้กลับมาใช้งานได้อย่างมีชีวิต โดยเฉพาะในบริบทที่ภาษาอยู่ในสถานะใกล้สูญพันธุ์ (Grenoble & Whaley, 2006) ความพยายามนี้มักอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชนและการบูรณาการเข้ากับกิจกรรมวัฒนธรรมและสื่อร่วมสมัย เพื่อให้ภาษาถิ่นสามารถดำรงอยู่ได้ในรูปแบบที่เข้ากับสังคมปัจจุบัน

นอกจากนี้ กระแสการฟื้นฟูภาษาถิ่นยังเป็นพื้นที่ของ "การต่อรองอัตลักษณ์" (identity negotiation) โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนที่ต้องดำรงอยู่ระหว่างแรงกดดันของภาษาไทยมาตรฐานกับความรู้สึกผูกพันต่อภาษาของบรรพบุรุษ ผู้ใช้ภาษาในยุคใหม่อาจไม่เลือกกลับไปสู่การใช้ภาษาถิ่นในรูปแบบดั้งเดิม แต่เลือกนำเสนอภาษาถิ่นผ่านช่องทางใหม่ que แสดงถึงความร่วมสมัย เช่น การใช้ภาษาถิ่นในเพลงอินดี้ การ์ตูนออนไลน์ หรือรายการวาไรตี้บน YouTube ซึ่งแสดงถึงการประยุกต์ใช้ภาษาเพื่อสร้างอัตลักษณ์ในบริบทใหม่ ไม่ใช่เพียงการอนุรักษ์แบบหยุดนิ่ง (Pennycook, 2010)

กล่าวโดยสรุป มิติทางวัฒนธรรมในการเปลี่ยนแปลงภาษาถิ่นไม่ใช่เพียงการเสื่อมถอยของภาษาเดิม แต่ยังเป็นกระบวนการที่ชุมชนเลือกต่อรอง ปรับเปลี่ยน และสร้างความหมายใหม่ให้กับภาษาในบริบทของโลกสมัยใหม่ การฟื้นฟูภาษาถิ่นจึงไม่ควรถูกมองว่าเป็นความพยายามย้อนยุค หากแต่เป็นการออกแบบภาษาท้องถิ่นให้มีพลังในการดำรงอัตลักษณ์ร่วมสมัยและเสริมสร้างทุนวัฒนธรรมในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ

7. บทสรุป

การเปลี่ยนแปลงของภาษาถิ่นไทยในยุคโลกาภิวัตน์ โดยเน้นกรณีศึกษาภาษาภูไทในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงพลวัตทางภาษาในสามมิติหลัก ได้แก่ ภาษาศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรม ภายใต้อิทธิพลของภาษาไทยกลาง เทคโนโลยี และระบบการศึกษา ภาษาภูไทเกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในระดับเสียง คำศัพท์ และไวยากรณ์ โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนที่มีแนวโน้มหลีกเลี่ยงการใช้ภาษาดั้งเดิม และหันไปใช้ภาษาที่มีสถานะสูงกว่าในบริบทสาธารณะมากขึ้น

การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้สะท้อนกระบวนการ "กลมกลืนทางภาษา" และภาวะ "ภาษากำลังสูญ" ที่อาจส่งผลให้ภาษาภูไทสูญเสียอัตลักษณ์และบทบาททางวัฒนธรรมในระยะยาว อย่างไรก็ตาม บทความนี้ชี้ให้เห็นถึงแนวโน้มของการฟื้นฟูภาษาในรูปแบบใหม่ ๆ ผ่านสื่อออนไลน์ การศึกษา และกิจกรรมสร้างสรรค์ในชุมชน การส่งเสริมภาษาภูไทในฐานะทุนวัฒนธรรมจึงควรได้รับความสำคัญทั้งในเชิงนโยบายและการปฏิบัติ เพื่อธำรงไว้ซึ่งความหลากหลายทางภาษาและอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ไทยอย่างยั่งยืนในยุคสมัยใหม่

อ้างอิง

- บุญมี แก้วมณี. (2558). การเปลี่ยนแปลงทางไวยากรณ์ของภาษาภูไทในจังหวัดนครพนม. *วารสารภาษาและวัฒนธรรม*, 12(1), 45–62.
- ปราโมทย์ เมืองนิล. (2559). ภาษาถิ่นกับการเปลี่ยนแปลงในสังคมไทยยุคใหม่. *วารสารสังคมศาสตร์*, 14(1), 89–104.
- อัครงค์ ทศนาญชลี. (2546). *ภาษาถิ่นอีสาน: การเปรียบเทียบกับภาษาไทยกลาง*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธนพร เนาว์สุวรรณ. (2556). การวิเคราะห์ภาษาถิ่นล้านนาในมิติทางสังคมวัฒนธรรม. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ภัทราวดี มีสุวรรณ. (2559). คำถามและโครงสร้างประโยคคำถามในภาษาเหนือ. *วารสารภาษาศาสตร์ไทย*, 13(2), 80–90.
- เรืองเดช ปันเขื่อนขัตติย์. (2525). *ภาษาถิ่นตระกูลไทย*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล.
- วิโรจน์ อรุณมานะกุล. (2555). *ไวยากรณ์ภาษาใต้: การศึกษาทางภาษาศาสตร์เชิงพรรณนา*. สงขลา: มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- วิเชียร ดวงแก้ว. (2561). การศึกษาการแปรและการเปลี่ยนแปลงทางภาษาของภาษาภูไทในชุมชนผู้สูงอายุ. *วารสารภาษาศาสตร์ไทย*, 17(2), 101–119.
- สมเจตน์ วงศ์ปิยะ. (2547). *ลักษณะไวยากรณ์ของภาษาอีสาน*. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สุกัญญา สุขฉายา. (2561). ภาษาวัยรุ่นกับอัตลักษณ์การสื่อสาร. *วารสารภาษาและวัฒนธรรม*, 20(3), 140–150.
- สุรางค์ ภาคเครือ. (2560). *ภาษาพูดในภาคกลาง: โครงสร้างและหน้าที่ทางวัจนปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อารีย์ สวัสดิ์. (2552). *ลักษณะทางสังคมภาษาของคำในภาษาถิ่นใต้*. สงขลา: มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- Bourdieu, P. (1991). *Language and symbolic power*. Harvard University Press.
- Crystal, D. (2000). *Language death*. Cambridge University Press.
- Fishman, J. A. (1991). *Reversing language shift: Theoretical and empirical foundations of assistance to threatened languages*. Clevedon, UK: Multilingual Matters.
- Grenoble, L. A., & Whaley, L. J. (2006). *Saving languages: An introduction to language revitalization*. Cambridge University Press.
- Hopper, P. J., & Traugott, E. C. (2003). *Grammaticalization* (2nd ed.). Cambridge University Press.
- Holmes, J. (2013). *An introduction to sociolinguistics* (4th ed.). Routledge.

Hall, S. (1996). Cultural identity and diaspora. In P. Mongia (Ed.), *Contemporary postcolonial theory* (pp. xx–xx). Arnold.

Pennycook, A. (2010). *Language as a local practice*. Routledge.

Thompson, R. (2013). Language and identity in multilingual Thailand: The fading voices of the Tai Phuan. *Journal of Southeast Asian Linguistics*, 8(2), 112–130.

UNESCO. (2003). *Language vitality and endangerment*. UNESCO Ad Hoc Expert Group on Endangered Languages.